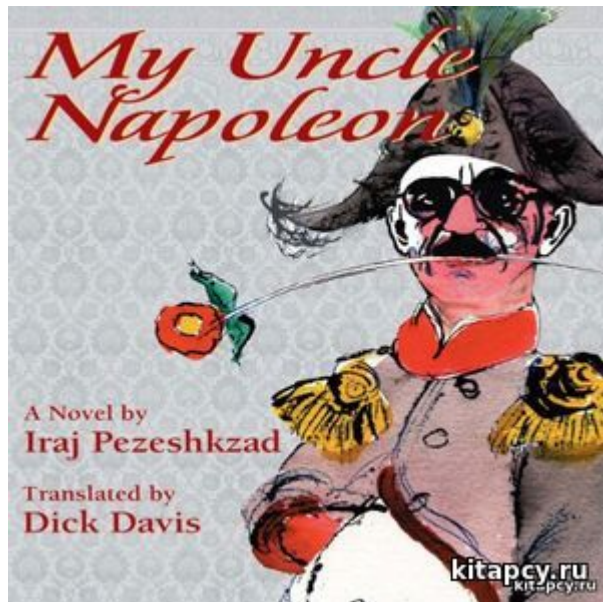

Napoleon daýym

Category: Kitapcy, Psihologiýa, Publisistika

написано kitapcy | 23 января, 2025

Napoleon daýym NAPOLEON DAÝYM

Iraj Pezeşk-zod...

1928-nji ýylda dünýä indi.

Häkim bolup işledi... Diplommat bolup işledi...

1973-nji ýylda ýazan «Napoleon daýym» kitaby bilen bütin dünýäde meşhurlyga eýe boldy.

Pars edebiýatynyň naýbaşy nusgalarynyň arasyna goşulan bu eser iňlis, nemes, fransuz, rus dillerine terjime edildi.

Jemgyýetçilik satirasyna ýugrulyň ýazylan bu kitap esasynda 1976-njy ýylda on sekiz bölümlük teleserial ekranlaşdyryldy.

Eýran Yslam rewolýusiýasyndan soň kitap gadagan edildi.

Eseriň wakalary... kyrkynjy ýyllaryň başynda tähranly üç maşgalanyň ýaşayan ýerinde bolup geçýär.

Eserde özüni Napoleon saýýan we dowamly ýagdaýda intrigaçy iňlisleriň öz garşysyna iş alyp baryandygyny çaklaýan otstawkadaky ofiserden söz açýar.

Ýazyjy Pezeşk-zod eserinde Eýranda ýüze çykýan her wakanyň düýbünden kese ýerli güýçleri gözleýän jemgyýetçilik psihologiýasyny suratlandyrýar.

«Napoleon daýym» köptaraplaýyn eser. Şonuň üçinem... eser diňe Eýrany däl, eýsem şeýle seredende soňky döwrüň Türkiýesiniň hem durmuşyny-da gürrüň berip dur! Ýagny...

Zol-zol her çöpüň aşagyndan «kese ýerli güýçleri» gözleýän paranoikleri...

Bular üçin... hiç zat daşyndan görnüşi ýaly däl, sap hakykaty diňe özüleri bilýär.

Gürrüňi şuňa baglamakçy:

Eýranda bolup geçen soňky wakalar boýunça sagda-solda kimdir birileri kesgitli höküm bermäge durdy:

Kese ýerli güýçler meçew berýär! (Gürrüňsiz pitneçi ýurtlar – ABŞ, Ysraýyl, Saud Arabystany).

Ynha... Türkiýede wakalara syýasy taýdan seljerme bermek şugadar aňsat!

Iň gynançly ýeri bolsa... he meseläni (neoliberalizmiň zäherleýändigine ynanyş) etniki-ynanç binýatly analizlemeler!

Pozitiwizm ýatdan çykaryldy. Indi wakalaryň ykdysady tarapy görmezden gelinýär...

Eýranda-da köçä çykyp, gygyryp bilýän oppozisionerlere «kese ýerlileriň aýakçysy» hökmünde garalýar. Ýogsam bolmasa...

• Ine, hakykatlar

Eýrandaky jemgyýetçilik wakalary dogry analizlemek üçin şulary bilmeli:

– Ýokary prosenti wada bermek bilen depozit toplaýan “Saminü’l-Hujej”, “Saminü’l-Eimme” ýaly maliýe edaralary yzly-yzyna batdy. Müňlerçe adam puluny giderdi. (Kerman, Lurystan ýaly welaýatlarda maý aýynda nägilelikli çykyşlar bolup geçdi. Hatda Tähranda “Arman” atly maliýe edarasynyň başlygy öldürüldi.)

– Býurokratlaryň korrupsiýasy we alýan astronomik aýlyklary dillerden düşmedi.

– Täze çykan býužet hakyndaky kanun arkaly subsidiýalaryň kesilmegi we içerki howpsuzlyk edaralary bilen dini guramalaryň aksiýalarynyň çendenaşa artdyrylmagy adamlarda lapykeçlik dörettdi.

– Ýurtda resmi maglumatlara görä 13% işsizlik we 9% inflýasiýa bar.

– Eýranyň agsaýan problemalary gözbaşyny ykdysadyýetden alýar. Soňky tolgunşyk Maşat ýaly dini-ideologiki simwolizmiň agdyklyk edýän ýerinde ýüze çykdy. Şol sebäpli protestçiler yslam rewolýusiýasynyň dini ýolbaşçysy Aýatolla Hamaneyé-de,

Prezident Hasan Ruhana-da gazaply tankydy çykyşlary etdiler.
– Eýrandaky protestler täze dörän zat däl... Mysal üçin, Ahmedinejatyň 2009-njy ýylda ikinji möhlete Prezident saýlanmagyndan soň ýüze çykan wakalar gyzgyn seslenme döredipdi. Ýadyňyza salyň: 1997-2005-nji ýyllarda prezidentlik eden Seýitmuhamet Hateminiň döwründe-de şeýle wakalar ýüze çykdy.

Ýagny... Eýrandaky ykdysady bimazalyk täze dörän zat däl...

Bu hadysalar Eýranda düýpli özgerişlere sebäp bolup bilermi?

Bu karary Eýran hökümeti berer! «Ykdysady reformany» wada berip ikinji gezek häkimiýete gelen Hasan Ruhanyň amala aşyrjak işleri bu meseläniň jogabyny berer. Çünki... hernäçe dogrulyk ýokundysy baram bolsa, «problemalaryň çeşmesi ABŞ-nyň goýan embargosy» diýip, garyplygyň soňuna çykyp biläýenoklar. Şol sanda...

Eýran hökümetiniň düzüminde 1979-njy ýylyň rewolýusiýasyny amala aşyryn birinji we ikinji tapgyr nesiller häzirem iş başynda. Emma...

Eýranda ýaş müçesi 29,4 bolan syýasylaşmadyk ýaşlar bilen rewolýusiýa geçiren kadrlaryň arasynda aň-düşünje tarapdan alanda aralyk barha açylýar...

Eýrana dogry analizleri bermek gerek.

• Eýranşynaslarymyzyň azlygy

Belki-de, taryhda hiç bir ýurt Eýran ýaly düýpli radikal öwrülişikleri başdan geçiren däldir!

Bu ýurduň syýasy, ykdysady we medeni taryhyny ýakyndan bilmek gerek...

Nejati Lugalyň (1878-1964) adyny eşdipmidiňiz?

Ýa-da onuň şägirdi Adnan Sadyk Erziniň (1923-1990) adyny?

Tahsin Ýazyjy (1892- 1970)...

Aly Nihat Tarlan (1898- 1978)...

Faruk Sümer (1924- 1995)...

Meliha Ülker Anbarjyogly (1923-2012)...

Ýa-da Togtamyş Hojanyň kakasy Ahmet Ateşiň (1917- 1966) adyny eşdipmidiňiz?

Eşdensiňiz öýdemok...

Bularyň hemmesi eýranşynasdy – eýran dillerini, taryhyny suwara bilen, eserler ýazan we terjime eden alymlardy.

Häzir Türkiýede Eýran boýunça iş alyp barýan näçe alymymyz bar?

Ysmaýyl Aka we F.Tulga Ojagy bilýärin. Ilber Ortaýly bar.

Bularyň Eýran boýunça taýsyz işleri edendiklerini şundan bilýärin: Rimde 1983-nji ýylda “Societas Iranologica Europaea (SIE)” guruldy. Biziň bu üç alymymyz SIE-niň agzalygyna saýlandy.

Birem Osman Gazy Özgüdenlini tanaýaryn. Ol Tähranda çap edilen ýigrimi tomluk «Eýran ensiklopediýasyny» taýýarlamaga gatnaşdy.

Ýeri... Türkiýede Eýran boýunça iş alyp barýan institutdyr ylmy-barlag merkezi barmy? (Eýran duşmany we ysraýylparaz FETÖ sebäpli) düýne çenli ýokdy...

Ýakynda Ankarada «Eýrany öwreniş merkezi» (İRAM) açyldy. Eýrandaky iň täze syýasy üýtgeşmeleri şularyň üsti bilen öwrenýärin. Size-de şony maslahat berýärin.

Şeýle-de... köp-köp gyzykly maglumat edinjegiňiz Jin Ralf Gartueýtiň “Eýranyň taryhy» kitabyny okamagy hökman ýadyňyzdan çykarmaň.

Hiç bir meselede şobada gutarnykly kesgitleme berjek bolmaň, ilki seljermäge, doly we dogry öwrenmäge çalşyň...

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 04.01.2018 ý.

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW. Publisistika